

แผนแม่บท

15

พลังทางสังคม

“การดึงพลังจากภาคส่วนต่าง ๆ ในทุกระดับของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น และกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคม มาเป็นพลังสังคม ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม และประเทศให้เกิดความแข็งแกร่งและยั่งยืน”

แผนแม่บทฯ ประเด็น (15) พลังทางสังคม แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (15) พลังทางสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยเป็นการดึงพลังจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย และภาคีต่าง ๆ ในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการในระดับพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันบนฐานความรู้ ข้อมูล และหลักวิชาการที่มาจากการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีในสังคมอย่างแท้จริง โดยมีเป้าหมายระดับประเด็น คือ **ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพิ่มขึ้น** ทั้งนี้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (15) พลังทางสังคม สนับสนุนการบรรลุผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติให้สามารถบรรลุเป้าหมายการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ และการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม อีกทั้งยังมีส่วนสนับสนุนต่อยุทธศาสตร์ชาติอีกทั้ง 5 ด้านอีกด้วย

การประเมินผลลัพธ์การดำเนินการที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

เป้าหมายระดับประเด็นแผนแม่บทฯ

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

150001

ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน พ.ศ. 2565

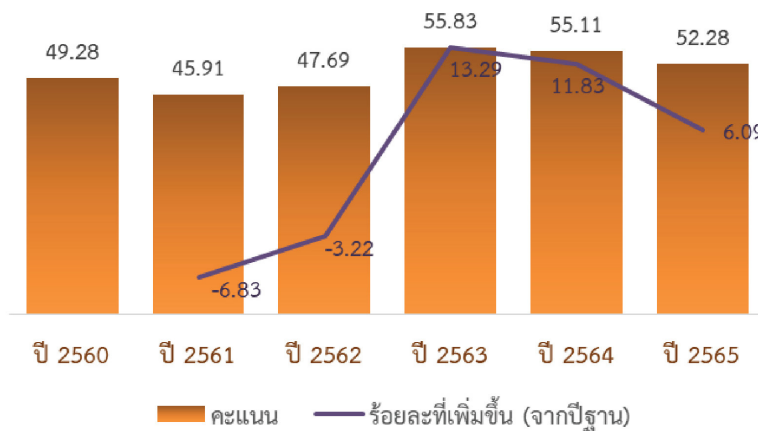

มิติด้านโอกาสของดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคม (เฉลี่ยร้อยละ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 10

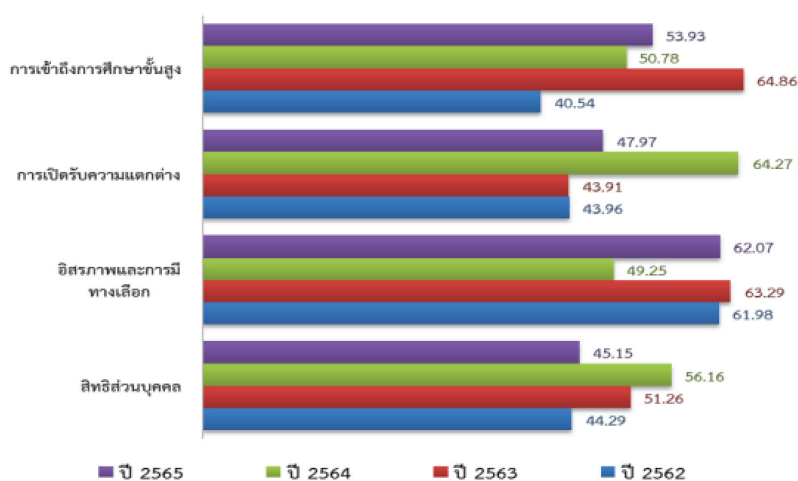
- **สรุปสถานการณ์บรรลุเป้าหมาย พ.ศ. 2565** พิจารณาจากดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคม มิติด้านโอกาส พบว่า ใน พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 52.28 ลดลงร้อยละ 2.83 จากปีก่อนหน้า ซึ่งมีค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 55.11 และเมื่อเทียบกับปีฐาน (2560) พบว่า ค่าคะแนนเพิ่มขึ้นที่ร้อยละ 6.09 ทำให้ยังคง**มีความเสี่ยงในการบรรลุค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้** (เพิ่มขึ้นร้อยละ 10) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคมด้านโอกาสใน พ.ศ. 2565 เทียบปีก่อนหน้า พบว่ามีองค์ประกอบที่มีการปรับค่าคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 2 ตัว ได้แก่ อีสราภาพและการมีทางเลือก และการเข้าถึงการศึกษาขั้นสูง ค่าคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.8 และ 3.15 ตามลำดับ ทั้งนี้ มีองค์ประกอบที่มีการปรับค่าคะแนนลดลงจำนวน 2 ตัว ได้แก่ การเปิดรับความแตกต่าง และสิทธิส่วนบุคคล ที่ค่าคะแนนลดลงร้อยละ 16.3 และ 11.01 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศในมิติโอกาสเพื่อให้เกิดพลังทางสังคมในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป ไปนั้น ควรมุ่งเน้นให้เกิดการเปิดรับความแตกต่าง รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

มิติด้านโอกาสของดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคม

มิติด้านโอกาสของดัชนีชี้วัดทางสังคม (รายองค์ประกอบ)

ที่มา : Social Progress Imperative

- สถานการณ์ในช่วง พ.ศ. 2561 – 2565 ภาพรวมการพัฒนาพลังทางสังคมขยายตัวในช่วงกลางของทศวรรษและหดตัวลงใน พ.ศ. 2565 เมื่อพิจารณาจากดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคม มิติด้านโอกาส ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 – 2565 พบว่า ค่าคะแนนมีการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 6.70 และเมื่อพิจารณาเป็นรายปี พบว่า ช่วง พ.ศ. 2561 – 2562 อัตราการเติบโตติดลบ โดยมีค่า -6.83 และ 3.22 ตามลำดับ และกลับมาขยายตัวในช่วง พ.ศ. 2563 – 2564 ที่มีค่าการเติบโตอยู่ที่ 13.29 และ 11.83 ตามลำดับ ก่อนจะหดตัวอีกครั้งใน พ.ศ. 2565 ที่มีค่าการเติบโตที่ 6.09 โดยเมื่อพิจารณารายตัวประกอบในภาพรวม พบว่าตัวประกอบที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สิทธิส่วนบุคคล และการเปิดรับความแตกต่าง เป็นประเด็นท้าทายที่ต้องเร่งแก้ไขเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

- สถานการณ์ พ.ศ. 2565 เทียบกับค่าเป้าหมาย พ.ศ. 2570 แผนแม่บทฯ ประเด็น (15) พลังทางสังคม (พ.ศ. 2566 – 2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายเพื่อให้สะท้อนเป้าหมายมากยิ่งขึ้น จากเดิม มิติด้านโอกาสของดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคม เป็น ดัชนีความก้าวหน้าของคน มิติการมีส่วนร่วม ซึ่งมีค่าเป้าหมายเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 4 ต่อปี โดยค่าคะแนนดัชนีความก้าวหน้าของคน มิติการมีส่วนร่วม ณ พ.ศ. 2564 (ข้อมูลล่าสุด) อยู่ที่ 0.5642 ลดลงจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 1.79 ที่มีค่าคะแนนอยู่ที่ 0.5745 ส่งผลให้สถานการณ์บรรลุเป้าหมาย เทียบค่าเป้าหมายพ.ศ. 2570 ยังคงอยู่ใน**ระดับวิกฤติ**

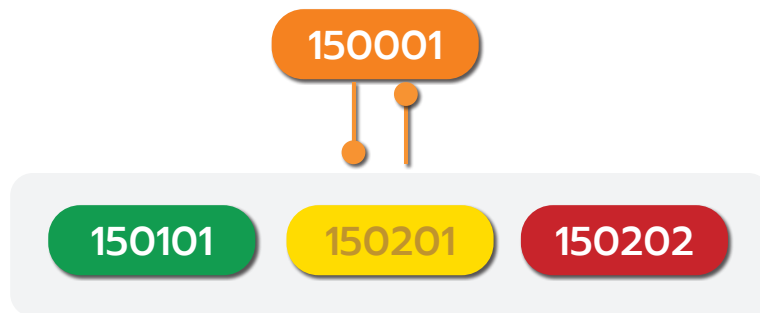
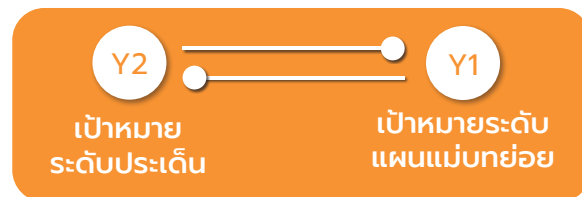
ทั้งนี้ การดำเนินการที่ผ่านมาประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะในวัยสูงอายุที่ยังขาดทักษะจำเป็นต่อการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินการที่ผ่านมาจะทำให้บางเป้าหมายแผนแม่บทย่อย (Y๑) จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้น อาจส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายระดับประเด็น (Y๒) เพียงบางส่วนเท่านั้น จึงเป็นประเด็นท้าทายที่ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเป็นพลังในการพัฒนาสังคมยังมีประเด็นท้าทายที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไขเพื่อการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องสิทธิส่วนบุคคลและการเปิดรับความเห็นที่แตกต่าง นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานร่วมกันมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีในวัยสูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องเร่งเสริมสร้างการตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัยผ่านรูปแบบที่เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับทุกช่วงวัย และการส่งเสริมการศึกษา การออกแบบระบบสวัสดิการและบริการทางสังคม รวมทั้งการปรับปรุงนโยบายเพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมในทุกมิติและให้มีมาตรการคุ้มครองผู้สูงอายุที่เหมาะสมและครอบคลุมและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชากรสูงวัยวันนี้ และผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

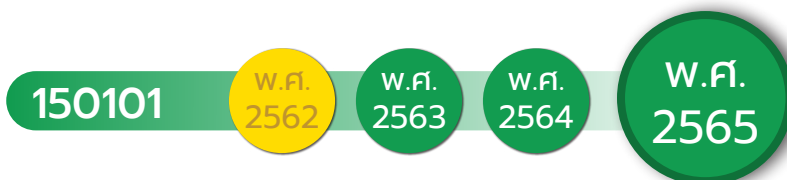
แผนแม่บทฯ ประเด็น 15 พลังทางสังคม

ประกอบด้วย 3 เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย โดยมีสถานะการบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย (Y1) กับเป้าหมายระดับประเด็น (Y2)

*สถานการณ์บรรลุเป้าหมายประจำ พ.ศ. 2565

ภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุใน พ.ศ. 2565 ดังนี้ชี้วัดทุนทางสังคม เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10

สถานการณ์ในช่วง พ.ศ. 2561 – 2565 ภาพรวมภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาเทียบเคียงจากจำนวนองค์กรภาคประชาสังคมที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ซึ่งประกอบด้วย (1) จำนวนองค์กรชุมชน (2) จำนวนวิสาหกิจเพื่อสังคม (3) จำนวนกลุ่มกิจการเพื่อสังคม (4) สมาคมเครือข่ายโกลบอลคอมแพ็กแห่งประเทศไทย (GCNT) (5) องค์กรสาธารณประโยชน์ และ (6) องค์กรสวัสดิการชุมชน โดยภาพรวมจำนวนองค์กรภาคประชาสังคมมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีอัตราการเพิ่มขึ้นในภาพรวม 5 ปี เฉลี่ยร้อยละ 49.99 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายองค์กร พบว่า มีอัตราการเพิ่มขึ้นรายองค์กรเฉลี่ยร้อยละ 31.25 23.30 33.33 206.97 0.92 และ 0.80 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาสถานการณ์บรรลุเป้าหมายใน พ.ศ. 2565 พบว่า จำนวนองค์กรภาคประชาสังคมโดยรวม ณ พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 14.31 ซึ่งอยู่ในระดับบรรลุเป้าหมาย

150201

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

ประชากรไทยมีการเตรียมการก่อนยามสูงอายุเพื่อให้สูงวัยอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุใน พ.ศ. 2565 สัดส่วนประชากรอายุ 25-59 ปี ที่มีการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม เทียบกับจำนวนประชากรอายุ 25-59 ปี ทั้งหมด เฉลี่ยร้อยละ 60

สถานการณ์ในช่วง พ.ศ. 2561 – 2565 ภาพรวมคนไทยมีการเตรียมการก่อนยามสูงอายุในระดับที่ **ยังคงต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง** เมื่อพิจารณาเทียบเคียงจากการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจและสุขภาพ ของคนไทยในภาพรวมทั่วประเทศ พบว่า คนไทยมีเงินฝากในบัญชีออมทรัพย์และฝากประจำรวมกัน ในจำนวนที่เพิ่มขึ้นทุกปี ขณะที่พฤติกรรมด้านสุขภาพอันพึงประสงค์ในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดี หากแต่ปรับตัวลดลง ในช่วง พ.ศ. 2565 และเมื่อเทียบสถานการณ์บรรลุเป้าหมายใน พ.ศ. 2565 พบว่า จำนวนเงินฝากในบัญชีออมทรัพย์และฝากประจำรวมกันของคนไทย ใน พ.ศ. 2564 เพิ่มขึ้นประมาณ 2 ล้านล้านบาท เทียบกับปีก่อนหน้าขณะที่พฤติกรรมด้านสุขภาพอันพึงประสงค์ของคนไทยวัย 25 – 59 ปี ณ พ.ศ. 2565 ปรับตัวลงจากปีก่อนหน้าเล็กน้อยจากร้อยละ 44.45 ใน พ.ศ. 2564 สู่ร้อยละ 44.03 ใน พ.ศ. 2565 ทำให้การเตรียมการก่อนยามสูงอายุเพื่อให้สูงวัยอย่างมีคุณภาพยังคง**อยู่ระดับใกล้เคียงในการบรรลุเป้าหมาย**

150202

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุใน พ.ศ. 2565 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติลดลง เฉลี่ยลดลงร้อยละ 10

สถานการณ์ในช่วง พ.ศ. 2561 – 2565 ภาพรวมผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในช่วงแรกและกลับมาหดตัวในช่วง พ.ศ. 2565 เมื่อพิจารณาสัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติ จากข้อมูลในระบบข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (TPMAP) พบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบความยากจนหลายมิติต่อผู้สูงอายุยากจนทั้งสิ้นในระบบ TPMAP ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 10.77 แต่เมื่อพิจารณาสถานะการบรรลุเป้าหมายใน พ.ศ. 2565 กลับพบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบความยากจนหลายมิติใน พ.ศ. 2564 (ข้อมูลล่าสุด) เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2562 ถึงร้อยละ 9.91 ทำให้สถานการณ์บรรลุเป้าหมายอยู่ใน**ระดับวิกฤติ**

แผนแม่บทย่อย

การเสริมสร้างทุนทางสังคม

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

ภาคีการพัฒนามีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

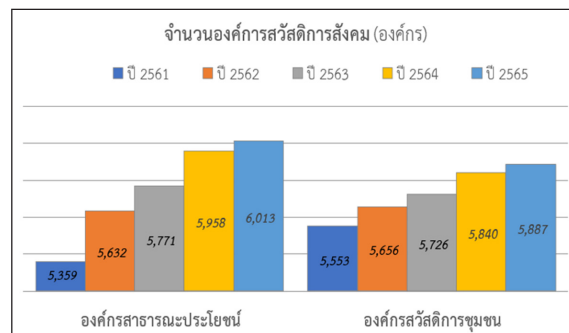
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน พ.ศ. 2565

ดัชนีวัดทุนทางสังคม เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี

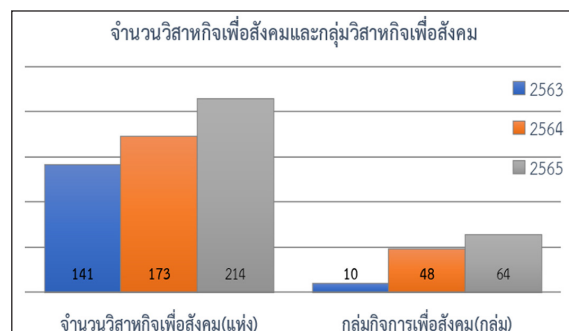
การเสริมสร้างทุนทางสังคม ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถของประชาชน ส่งเสริมการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่ม/องค์กร และเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยภาครัฐให้การสนับสนุน สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในทุกมิติ มีการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจเอกชนบนฐานข้อมูลที่ครบถ้วน และนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยสร้างพื้นที่สาธารณะ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมประสานการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสังคมแห่งการให้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้ภาคีการพัฒนา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย

พิจารณาเทียบเคียงจากจำนวนองค์กรภาคประชาสังคมที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในระหว่าง พ.ศ. 2561 – 2565 จำนวนองค์กรภาคประชาสังคมขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยในพ.ศ. 2565 เทียบกับ พ.ศ. 2564 พบว่า จำนวนองค์กรภาคประชาสังคมโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.31 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเป้าหมาย ทำให้บรรลุค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์กร พบว่า องค์กรสาธารณะประโยชน์ ซึ่งเป็นมูลนิธิ สมาคมองค์กรภาคเอกชน ที่ได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม ใน พ.ศ. 2565 มีจำนวน 6,013 องค์กร เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.92 จาก พ.ศ. 2564 องค์กรสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคม ให้แก่สมาชิกในชุมชน ใน พ.ศ. 2565 มีจำนวน

ที่มา: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565

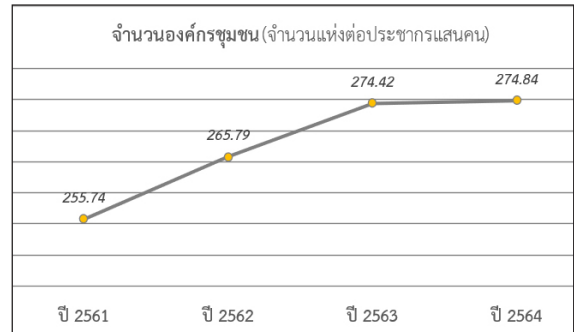

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม, ธันวาคม 2565

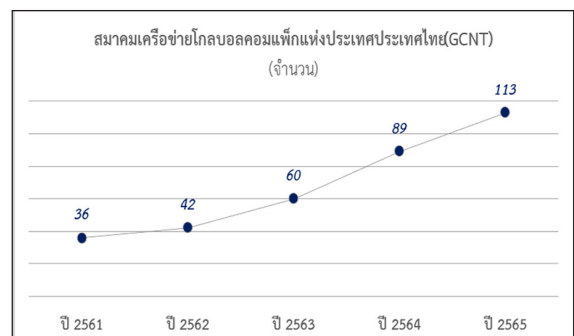

5,887 องค์กร เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.80 จาก พ.ศ. 2564 องค์กรชุมชน ใน พ.ศ. 2564 มีจำนวน 274.84 แห่ง ต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.15 จาก พ.ศ. 2563

ในด้านภาคเอกชน พ.ศ. 2565 มีผู้ประกอบการกลุ่มบุคคล ชุมชนที่ดำเนินการผลิต จำหน่ายสินค้า หรือ การบริการ ในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม จำนวน 214 แห่ง เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2564 ร้อยละ 23.70 และรูปแบบกลุ่มกิจการเพื่อสังคม จำนวน 64 กลุ่ม เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2564 ร้อยละ 33.33 ซึ่งเป็นรูปแบบ การประกอบการที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุด และนำผลกำไรที่ได้มาช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนา ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการหนุนเสริมการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ด้านสมาคม เครือข่ายโกลบอลคอมแพ็กแห่งประเทศไทย (Global Compact Network Thailand - GCNT) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่สนับสนุนภาคเอกชนให้ดำเนิน กิจกรรมทางธุรกิจ ที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และเป้าหมายสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนา อย่างยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย ใน พ.ศ. 2565 มีสมาชิก จำนวน 113 องค์กร แยกเป็น องค์กรธุรกิจ 103 องค์กร และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร 10 องค์กร

ที่มา: สำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน, 2565

ที่มา: เครือข่ายโกลบอลคอมแพ็กแห่งประเทศไทย (GCNT), ธันวาคม 2565

เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2564 ร้อยละ 26.97 การเพิ่มขึ้น ขององค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้สะท้อนให้เห็น ถึงบทบาทของภาคีการพัฒนาที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคมเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานที่ผ่านมา

ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมให้ ทุกภาคส่วนมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนา สังคม ผ่านโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมาย ตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อาทิ โครงการสร้างเสริมศักยภาพผู้นำ 3 วัย เพื่อพัฒนาเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น โครงการส่งเสริม การเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุทุกมิติ โครงการการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างกระบวนการ ทำงานในรูปภาคีเครือข่ายชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพองค์กร สวัสดิการสังคม อาสาสมัคร เครือข่ายและ ภาคประชาสังคม การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ขององค์กรและเครือข่าย นอกจากนี้ได้ดำเนินการ

จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของ ภาครัฐกิจเอกชนระดับจังหวัดครบทั้ง 76 จังหวัด ในด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อน การดำเนินงานในห้วง 5 ปี ต่อไปของแผนแม่บทฯ กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ อยู่ระหว่างการจัดทำ แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมและพัฒนาองค์กร ภาคประชาสังคม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 – 2570) มุ่งเน้นการเสริมศักยภาพการทำงานขององค์กร ภาคประชาสังคมให้มีสมรรถนะในการทำงาน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาสังคมที่ซับซ้อน การพัฒนา นวัตกรรม กลไก ระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ และ สื่อสาธารณะ เพื่อยกระดับคุณภาพการทำงาน ขององค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง และความร่วมมือในการทำงานกับภาคีทุกภาคส่วน

ในส่วนของภาคเอกชน สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2566 – 2570 มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจเพื่อสังคม การส่งเสริมกลไกตลาดและการลงทุนเพื่อสังคม การส่งเสริมความเข้มแข็งของระบบนิเวศการพัฒนา กลไกและการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

ได้พัฒนาแพลตฟอร์ม LIVE เป็นศูนย์ความรู้สำหรับผู้ประกอบการ SMEs, Startups รวมถึงผู้ประกอบการเพื่อสังคมให้สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพและมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนในตลาดทุน รวมทั้งการส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อสังคมผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ โครงการ Impact Gym ที่เน้นเรียนรู้แบบ Coaching & Mentoring

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

การส่งเสริมภาคีการพัฒนาให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลและฐานข้อมูลภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนา การสนับสนุนทรัพยากร การดำเนินงานในหลากหลายรูปจากหลายภาคส่วน การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง และกฎ ระเบียบที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ส่งผลให้ภาคประชาสังคมเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลง อย่างไรก็ตามในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพลังความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ องค์กรชุมชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการช่วยเหลือ ดูแลประชาชนทั้งผู้ที่เจ็บป่วย และผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเข้มแข็งและกว้างขวาง ช่วยเติมเต็มการทำงานซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

ภาครัฐควรสร้างระบบนิเวศให้เอื้อต่อการรวมตัวดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของประชากรกลุ่มต่าง ๆ จัดทำระบบข้อมูลภาคประชาสังคม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือ และทรัพยากรระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ให้เกิดเป็นพลังทางสังคมที่สามารถเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง

ควรสนับสนุนกลไกภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ ให้มีความเข้มแข็ง อาทิ ศูนย์ส่งเสริมความรับผิดชอบ ต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชนระดับจังหวัด กลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคม องค์กรสาธารณะประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน เพื่อเชื่อมโยงความช่วยเหลือไปยังประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง

สถานการณ์ พ.ศ. 2565 เทียบกับค่าเป้าหมาย พ.ศ. 2570

แผนแม่บทฯ ประเด็น (15) พลังทางสังคม (พ.ศ. 2566 – 2570) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) มีเป้าหมายให้ภาคีการพัฒนา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยได้ปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายจาก เดิม **ดัชนีชี้วัดทุนทางสังคม เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 เป็น ปริมาณทุนทางสังคม มิติด้านองค์กรภาคประชาสังคมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๑๕** โดยใน พ.ศ. 2565 ปริมาณทุนทางสังคมมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.31 ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงในการบรรลุเป้าหมายเมื่อเทียบกับค่าเป้าหมาย พ.ศ. 2570 อย่างไรก็ตามลักษณะ

การเพิ่มขึ้นขององค์กรของภาคประชาสังคมในแต่ละประเภทจะมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วงแรกของการจัดตั้ง และจะมีอัตราการเพิ่มลดลงเมื่อการจัดตั้งมีปริมาณครอบคลุมพื้นที่หรือกลุ่มประชาชนแล้ว อาทิ องค์กรสาธารณะประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรชุมชน ในช่วงปีที่ผ่านมา มีอัตราการเพิ่มขึ้นไม่ถึงร้อยละ 1 ในขณะที่ในช่วงแรกของการจัดตั้งมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 20 – 30 ต่อปี จึงเป็นความท้าทายในการเพิ่มทุนทางสังคมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

แผนแม่บทย่อย

การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

ประชากรไทยมีการเตรียมการก่อนยามสูงอายุเพื่อให้สูงวัยอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน พ.ศ. 2565

สัดส่วนประชากรอายุ 25 – 59 ปี ที่มีการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม อย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 เทียบกับจำนวนประชากรอายุ 25 – 59 ปี ทั้งหมด

ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี 2565 โดยมีประชากรวัยสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนถึง 13,358,751 คน คิดเป็นร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ (ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) และ ในอีก 10 ปีข้างหน้า จะกลายเป็นประเทศสังคมสูงวัยระดับสุดยอด ที่มีประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 28 ขณะเดียวกัน กลุ่มประชากรวัยแรงงานจะกลายเป็นกลุ่มที่ต้องแบกรับภาระการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รวมทั้งภาครัฐต้องดูแล ทั้งในด้านสวัสดิการ การดูแลสุขภาพ และด้านจิตใจ ซึ่งในการเตรียม

ความพร้อมประชากรที่อยู่ในช่วงวัย 25 – 59 ปี ให้เป็นผู้ที่มีภูมิคุ้มกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สังคม สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยี และก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ มีปัจจัยสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจในการเตรียมการก่อนยามสูงอายุ ผ่านรูปแบบที่เหมาะสม เข้าใจง่าย ปรับปรุงนโยบายเพื่อการบริหารจัดการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมทุกภาคีการพัฒนา ให้มีบทบาทสนับสนุนการรองรับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นพลพลพลังที่ให้คุณประโยชน์ให้กับประเทศต่อไป

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย

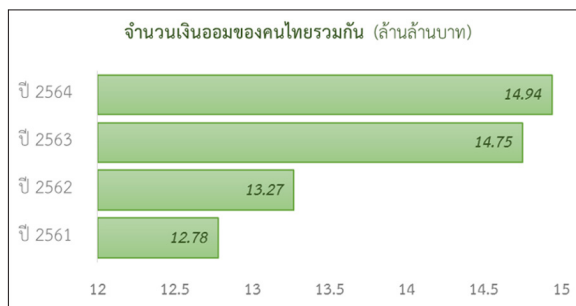
พิจารณาเทียบเคียงจากการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจและสุขภาพของคนไทย ซึ่งในภาพรวมในปี 2561 – 2565 คนไทยมีการเตรียมการก่อนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในมิติดังกล่าว ในสัดส่วนที่สูงขึ้น โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ พบว่าคนไทยในทุกกลุ่มวัย มีการออมเงินเพิ่มขึ้น โดยจาก พ.ศ. 2561 คนไทยทั่วประเทศมีเงินฝากในบัญชีออมทรัพย์และฝากประจำรวมกัน จำนวน 12,778,697 ล้านบาท และใน พ.ศ. 2564 คนไทยมีเงินฝากรวมทั้งสิ้น 14,941,073 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2561

ประมาณ 2 ล้านล้านบาท และเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2563 เกือบ 2 แสนล้านบาท (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564, ศูนย์วิจัยกสิกรไทย) ซึ่งเป็นผลจากการที่ภาครัฐมีการส่งเสริมความรู้ทางการเงินแก่ประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับทักษะทางการเงินของคนไทยผ่านรูปแบบและช่องทางการดำเนินงานที่หลากหลาย โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาและวัยทำงาน ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งด้านสุขภาพ พบว่า

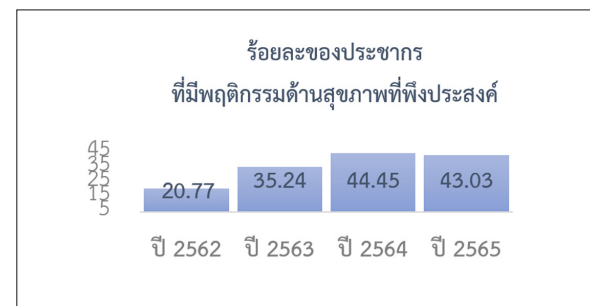

ประชากรวัย 25 – 59 ปี มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ โดยการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์¹ โดยมีสัดส่วนการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพโดยเฉลี่ยตั้งแต่ พ.ศ. 2562 – 2565 อยู่ที่ร้อยละ 35.87 ซึ่งใน

พ.ศ. 2565 มีสัดส่วนร้อยละ 43.03 ลดลงเล็กน้อยจาก พ.ศ. 2564 ที่มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 44.45 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชากรวัย 25 – 59 ปี มีการเตรียมพร้อมก่อนสูงวัยอยู่ในระดับใกล้เคียงในการบรรลุเป้าหมาย

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

ที่มา: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

การดำเนินงานที่ผ่านมา

ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เตรียมความพร้อมประชากรเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะการสร้าง องค์ความรู้ให้แก่ประชากรอายุ 25 – 59 ปี ให้ก้าวสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ การพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้เป็นวิทยากรให้องค์ความรู้แก่บุคคลอื่น รวมทั้งการเติมความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมประชากรวัย 50 – 59 ปี ให้เป็นผู้สูงวัยที่มีสุขภาพดี โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบาง ผ่านโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อาทิ โครงการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ในกลุ่มประชากรวัยทำงาน โครงการส่งเสริมสวัสดิการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเกษียณอย่างมีคุณภาพของประชากรวัยแรงงาน เพื่อสร้างองค์ความรู้แก่แรงงานกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการออม การดูแล

สุขภาพ และการจัดการสุขภาพโครงการเสริมพลังทางสังคมเพื่อเตรียมการสูงวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อจัดทำหลักสูตรอบรมเตรียมการผู้สูงวัยในระดับครอบครัวและชุมชน โครงการพัฒนาเครือข่ายแกนนำและยกระดับศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุ โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุเพื่อรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก เพื่อพัฒนาศักยภาพและทักษะทรัพยากรบุคคลในสาขาอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นสู่การรองรับผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วให้การดูแล อย่างเหมาะสมซึ่งตัวอย่างกิจกรรมข้างต้นเป็นการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เตรียมการรองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัย เพื่อนำไปสู่การเข้าสู่สังคมสูงวัยที่เป็นธรรมและเท่าเทียม

¹พฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 1) กินผักวันละ 5 ทับพี ตั้งแต่ 4 วันต่อสัปดาห์ 2) การมีกิจกรรมทางกายรู้สึกเหนื่อยกว่าปกติมากกว่าหรือเท่ากับ 150 นาทีต่อสัปดาห์ 3) การนอนวันละ 7-9 ชั่วโมง ตั้งแต่ 3 วันต่อสัปดาห์ 4) การแปรงฟันก่อนนอนด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์นานอย่างน้อย 2 นาทีทุกวัน

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลการบรรลุเป้าหมาย

การเตรียมการก่อนสูงวัยนั้น ไม่ใช่ประเด็นเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ แต่เป็นของคนทุกกลุ่มวัยที่ต้องตระหนักร่วมกัน ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับนโยบาย โดยเฉพาะการดำเนินงานในระดับบุคคล ซึ่งประเทศไทยที่มีการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในอัตราที่เร็วขึ้น จึงเป็นความท้าทายของประเทศที่จะสร้างเสริมประชากรทุกกลุ่มวัยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในทุกมิติของการพัฒนา โดยเฉพาะการมีหลักประกัน

ทางสังคม และการมีรายได้รองรับอย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม แม้ประชากรส่วนใหญ่มีทักษะด้านการเงินเพิ่มขึ้น แต่ยังคงขาดทักษะด้านการวางแผนการเงินและการออมเพื่อเตรียมความพร้อมหลังเกษียณอายุอย่างจริงจัง อาจส่งผลให้ภาครัฐต้องรับภาระทั้งในด้านการแพทย์ การสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมมากขึ้น หากประชากรวัยทำงานกลายเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ และพึ่งพิงตนเองไม่ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมองค์ความรู้การวางแผนทางการเงินและการสร้างการมีวินัยทางการเงินเพื่อให้ประชาชนมีความพร้อมรับมือกับทุกสถานการณ์ และรับมือกับความไม่แน่นอนในอนาคต **ด้านสังคม** ส่งเสริมผู้สูงอายุยุคใหม่ ให้สามารถดำเนินชีวิตภายใต้ต้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมเข้าถึงได้ง่าย และสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเองจากภัยรอบด้าน **ด้านสภาพแวดล้อม** พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสุขภาวะที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนทุกกลุ่มวัย ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมที่หลากหลายที่เหมาะสม ตลอดจนเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่นในการดำเนินงานที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมของคนทุกกลุ่ม **ด้านสุขภาพ** ส่งเสริมให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทางกายอย่างเหมาะสม สนับสนุนสาธารณสุขป้อนให้ผู้สูงอายุมีน้ำดื่มสะอาดเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย สนับสนุนการเข้าถึงบริการทันตกรรมอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการดำเนินการอื่น ๆ ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ต่อไป

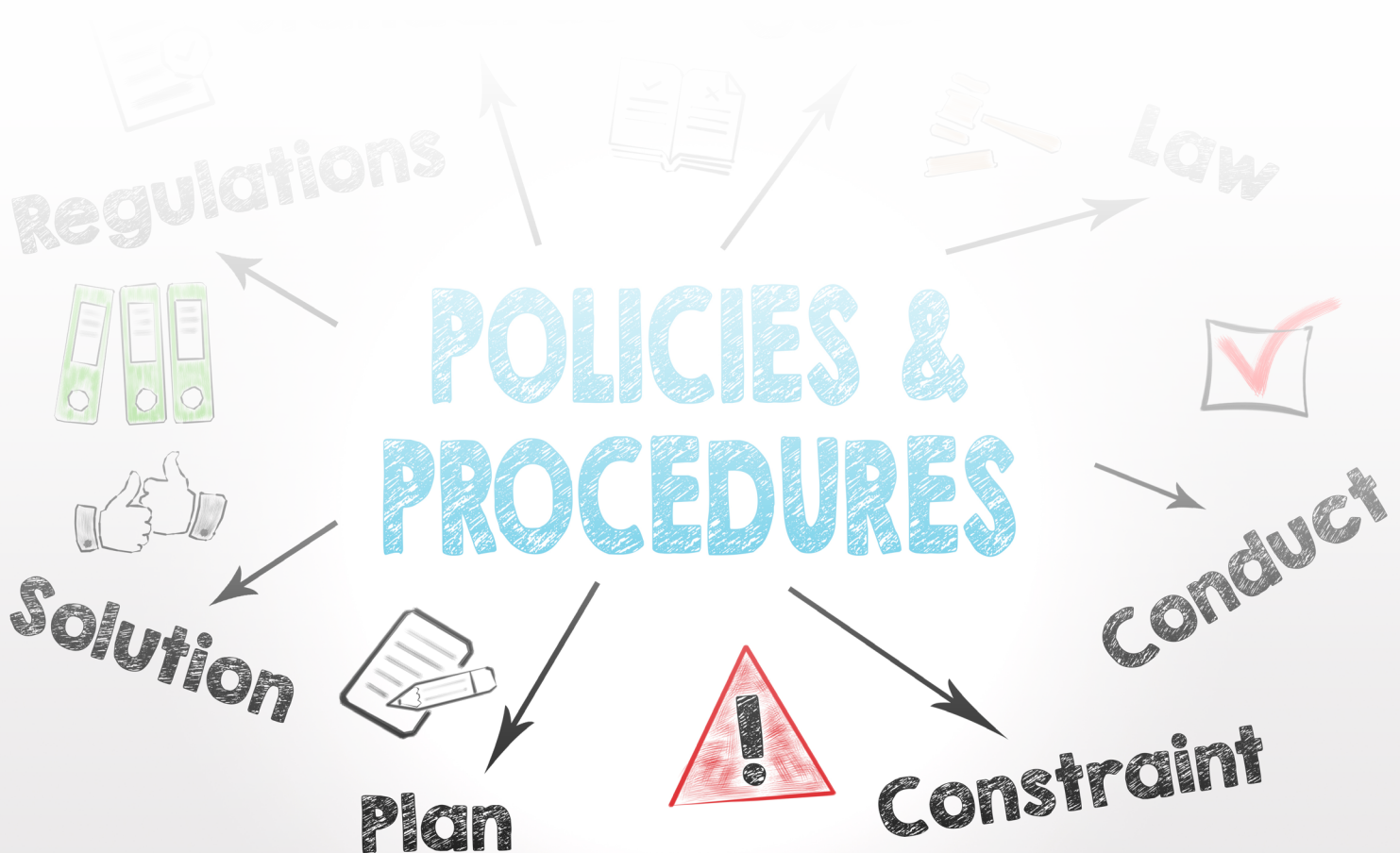

สถานการณ์ พ.ศ. 2565 เกือบกับคำเป้าหมาย พ.ศ. 2570

แผนแม่บทฯ ประเด็น (15) พลังทางสังคม (พ.ศ. 2566–2570) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) มีเป้าหมายให้ประชากรไทยมีการเตรียมการก่อนยามสูงอายุ เพื่อให้สูงวัยอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายให้สัดส่วนประชากรอายุ 25–59 ปี ที่มีการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อมอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้น ร้อยละ 65 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดเทียบเคียง พ.ศ. 2565 แล้วประเทศไทยมีแนวโน้มการเตรียมการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าจะมีประเด็นท้าทายในการส่งเสริมให้ประชากรทุกกลุ่มวัยให้ตระหนักถึง

ความสำคัญถึงการเตรียมความพร้อมในยามสูงอายุ และมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการวางแผนทางการเงิน หรือวินัยทางการเงินเพื่อให้เกิดความพร้อม ในการรับมือกับทุกสถานการณ์ ตลอดจนสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และประชาชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของตนเองในทุกด้าน จะสามารถบรรลุค่าเป้าหมายใน พ.ศ. 2570 ได้โดยที่ภาครัฐไม่ต้องรับภาระงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุที่มากขึ้น นำไปสู่การมีบุคลากรสูงอายุที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

แผนแม่บทย่อย

การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

พ.ศ.
2562

พ.ศ.
2563

พ.ศ.
2564

พ.ศ.
2565

ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างต่อเนื่อง

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน พ.ศ. 2565

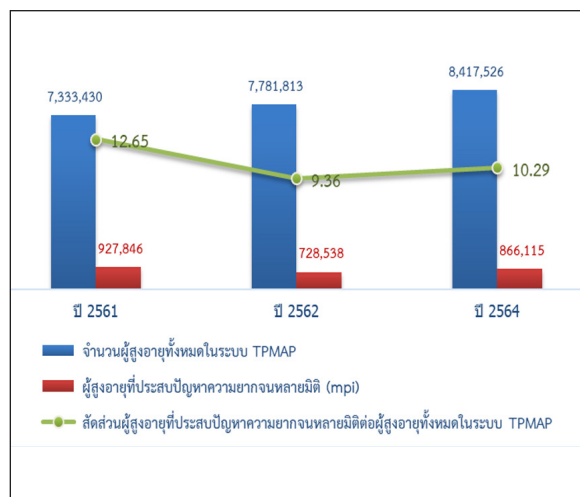
สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติลดลง ร้อยละ 10

การยกระดับให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพกายแข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดี สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัย มีสวัสดิการและหลักประกันทางสังคมที่มั่นคง การได้รับโอกาสและบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ การส่งเสริมด้านรายได้ พัฒนาทักษะและเพิ่มศักยภาพให้สามารถประกอบอาชีพได้และมีการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมสุขภาวะที่ดี การพัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูล

และนวัตกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในทุกมิติ ส่งเสริมให้มีหลักประกันในการคุ้มครองทางสังคม และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ สร้างสภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม และเพิ่มบทบาททุกภาคส่วนในการรองรับสังคมสูงวัย รวมทั้งการจ้างแรงงานผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้เฉพาะทางหรือองค์ความรู้ในสาขาที่ขาดแคลน

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย

พิจารณาจากสัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติ ซึ่งจากข้อมูลในระบบข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) พบว่า โดยเฉลี่ยในช่วง พ.ศ. 2561-2564 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบความยากจนหลายมิติต่อผู้สูงอายุยากจนทั้งสิ้นในระบบ TPMAP ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 10.77 ซึ่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากแต่ใน พ.ศ. 2564 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบความยากจนหลายมิติกลับเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2562 ร้อยละ 9.91 ทำให้สถานการณ์บรรลุเป้าหมายในปี 2565 อยู่ในระดับวิกฤติ

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การดำเนินงานที่ผ่านมา

ในช่วง พ.ศ. 2564 – 2565 รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป็นวาระระดับชาติ ด้วยการจัดทำแผนงานบูรณาการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย พ.ศ. 2561-2565 และแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2580) การเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ พัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัย ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมประชาชนเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ ส่งเสริมระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และพัฒนาระบบและนวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุแบบครบวงจร และการพัฒนาองค์ความรู้สำหรับการกำหนดนโยบายและการพัฒนาการบริการ รวมทั้งการพัฒนาและนำเทคโนโลยีที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุในหลากหลายด้าน โดยมีการดำเนินการผ่านโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อาทิ โครงการศูนย์ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร (Senior Complex) โครงการขับเคลื่อนระบบการส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิงระยะยาวแบบบูรณาการ โครงการพัฒนาระบบการป้องกันโรคระดับทุติยภูมิเพื่อดูแลรักษากลุ่มอาการหรือโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ โครงการขยายโอกาสการมีงานทำและฝึกอบรมแรงงานผู้สูงอายุ และการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบในสังคมสูงวัยให้ผู้สูงอายุ โครงการพัฒนาระบบดูแลและคุ้มครอง

ผู้สูงอายุ โครงการขับเคลื่อนมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ โครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสถานที่สาธารณะที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและทุพพลภาพ และโครงการธนาคารเวลา การดำเนินการสร้างผู้สูงวัยเป็นกำลังคนดิจิทัลสู่ภัยไซเบอร์ การ Coding เพื่อผู้สูงอายุ การเสริมสร้างและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุและสุขภาพที่ดี การขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิงระยะยาวแบบบูรณาการ การพัฒนาระบบการป้องกันโรคระดับทุติยภูมิ เพื่อดูแลรักษากลุ่มอาการหรือโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวเชิงป้องกัน การดูแลสุขภาพช่องปากพร้อมมูลสำหรับผู้สูงอายุแบบไร้รอยต่อการดำเนินการขยายผลการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการด้านชีววิทยาศาสตร์สุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงวัย พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลด้านความสร้างสรรค์ดิจิทัล การพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุจากทุกภาคส่วน การจัดทำศูนย์ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร รวมถึงการดำเนินโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจเกษตรในครัวเรือนเกษตรสูงวัย ทั้งนี้ ในภาพรวม พ.ศ. 2565 ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สังคม และสภาพแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมที่สำคัญ ได้แก่ มีงานทำและมีรายได้ จำนวน 177,683 คน การเสริมสร้างทักษะการมีรายได้และมีงานทำจำนวน 27,676 คน พัฒนาและสร้างเครือข่ายความคุ้มครองทางสังคม จำนวน 226,736 คน ได้รับการคุ้มครองทางสังคม จำนวน 870,431 คน ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจำนวน 11,336,451 คน คิดเป็น 24,020 แห่ง มีการปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัยและที่สาธารณะให้เหมาะสมและปลอดภัยกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุและคนทุพพลภาพ จำนวน 7,709 แห่ง เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2564

จำนวน 3,689 แห่ง ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองในการใช้ชีวิตประจำวันพื้นฐาน จำนวน 7,272,335 คน และเข้าถึงระบบบริการสุขภาพตามมาตรฐานและได้รับการดูแลที่เหมาะสม จำนวน 4,347,845 คน ผู้สูงอายุได้รับการเสริมสร้างสุขภาพจิต จำนวน 1,607,207 คน มีระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและนวัตกรรมสุขภาพ ประกอบด้วย 4 ระบบ ได้แก่ ระบบการดูแลสุขภาพกลุ่ม

สุขภาพดี ระบบการดูแลสุขภาพกลุ่มเจ็บป่วยเฉียบพลัน พื้นฟูได้ ระบบการดูแลสุขภาพกลุ่มเจ็บป่วยเรื้อรังและมีภาวะพึ่งพิง และระบบการดูแลสุขภาพกลุ่มป่วยระยะสุดท้าย และผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 10,488,013 คน รวมทั้ง กู้ยืมเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ รวม 1,750 คน จำนวน 105 โครงการ วงเงิน 63 ล้านบาท

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลการบรรลุเป้าหมาย

การดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง สามารถบรรลุเป้าหมายยังมีประเด็นท้าทายอันเนื่องมาจากการผลกระทบระบอบของเชื้อโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อพลังงานที่จัดกิจกรรมและเก็บข้อมูล และงดการรวมกลุ่มโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการชะลอในหลายด้าน ได้แก่ **ด้านเศรษฐกิจ** ผู้สูงอายุถูกลดชั่วโมงการทำงาน พักงาน และเลิกจ้าง รายได้ของผู้สูงอายุที่มาจากการทำงานมีสัดส่วนลดลงและรายได้หลักมาจากบุตรหลานและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขณะที่ภาระค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง **ด้านสุขภาพ** ผู้สูงอายุมีแนวโน้มมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มสูงขึ้นมีความเครียด วิตกกังวล เสี่ยงเป็นโรคซึมเศร้า และมีภาวะหมดไฟ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีมาตรฐานสูงขึ้น การขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ และระบบสาธารณสุขยังมุ่งเน้นการรักษามากกว่าการป้องกัน **ด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุ** ขาดมาตรการคุ้มครองผู้สูงอายุที่เหมาะสมและครอบคลุม ขณะเดียวกัน ภาครัฐไม่สามารถจัดศูนย์ดูแล

ด้านที่อยู่อาศัยให้ครอบคลุมผู้สูงอายุ ที่อยู่ในภาวะยากลำบากได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง **ด้านเทคโนโลยี** ผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ต เนื่องจากไม่มีความรู้พื้นฐาน รวมทั้งไม่ต้องการใช้งานและไม่มีอุปกรณ์ แรงงานสูงอายุไม่รู้เท่าทันทักษะดิจิทัลและเทคโนโลยีขั้นสูงและ **บทบาทของผู้สูงอายุ** ถูกลดบทบาทและความสำคัญในการเป็นพลังทางสังคม มีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีประโยชน์ หดคุณค่า และเป็นภาระให้ลูกหลาน รวมทั้งการพบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมนอกบ้านน้อยลง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินการเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย จึงควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกมิติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สังคม และสภาพแวดล้อม การปฏิรูปและบูรณาการระบบบริหารเพื่อรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ และการเพิ่มศักยภาพการวิจัยการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมรองรับสังคมสูงวัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนระบบการส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิงระยะยาวแบบบูรณาการการพัฒนาทักษะการทำงานทั้ง Reskill และ Upskill เพื่อสร้างหลักประกันรายได้ผู้สูงอายุ ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุทั้งในระบบและนอกระบบการสร้างแพลตฟอร์มแบบบูรณาการและระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบแบบครบวงจร

การสนับสนุนให้บริษัทเอกชนจ้างแรงงานผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมการเข้าถึงหลักประกันทางสังคม อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง การเสริมสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การพัฒนาอาสาสมัครด้านผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบสุขภาพปฐมนุญและการดูแลผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในชีวิตประจำวันและพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถสร้างผลผลิตชุมชนเพื่อความมั่นคงทางรายได้ ตลอดจนการเพิ่มบทบาทของทุกภาคส่วนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุให้เป็นพลุดพลังในสังคม และการผลักดันให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนแผนผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ ตั้งแต่ระดับชาติสู่ระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ภาครัฐควรนำกลไกของศูนย์จัดการความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) ในระดับจังหวัด และระดับต่าง ๆ มาใช้เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุดมากขึ้น ทั้งในระดับบุคคลและระดับครัวเรือนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานการณ์ พ.ศ. 2566 เทียบกับค่าเป้าหมาย พ.ศ. 2570

แผนแม่บทฯ ประเด็น (15) พลังทางสังคม (พ.ศ. 2566 – 2570) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) เป้าหมายผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดจาก เดิม สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติ เป็น สัดส่วนผู้สูงอายุเป้าหมายในระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้าได้รับการดูแลต่อผู้สูงอายุเป้าหมายในระบบทั้งหมดร้อยละ 100 และเมื่อพิจารณาจากข้อมูล TPMAP ณ พ.ศ. 2564 พบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุเป้าหมายในระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้าได้รับการดูแลต่อผู้สูงอายุเป้าหมายในระบบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 99.55 ซึ่งใกล้เคียงการบรรลุเป้าหมาย

